

SITATER FRA *EN FOLKEFIENDE* (1882) AV HENRIK IBSEN (1828-1906)

"Saken er den, ser dere, at den sterkeste man i verden, det er han som står mest alene."
(T.S.).

"Det må rygges ved den fabelen om de styrendes ufeilbarhet. Slikt noe må ryddes ut liksom all annen slags overtro." (Red. Hovstad av avisen *Folkebudet* – representerer et liberalt opprør mot embetsmannsstaten som ble avvirket i 1884, men siden er det kommet en ny form for statlig embetsmannsstat, som "sjelden" tar feil og gjennomfører "statlige, vellykkede reformer" i stadig høyere tempo, uten å spørre "folket".)

"Og så din ulykksalige hang til å skrive offentlig om alle mulige og umulige saker. Aldri så snart får du et innfall, - straks skal du skrive en avisartikkel eller en hel brosjyre om det." (Byfogd og politimester og formann i badestyrelsen Peter Stockmann – representerer det borgerlig og trygge og politisk korrekte på denne tiden, han er en eldre bror av Thomas Stockmann som er lege, og ansatt ved badet – via broren).

"Ja, men er det ikke en statsborgers plikt å meddele seg til almenheten, når han har fanget en ny tanke!" (Doktor Tomas Stockmann).

"Å, almenheten behøver slet ingen nye tanker. Almenheten er best tjent med de gamle, gode, anerkjente tanker den allerede har." (P.S.).

"Du gjør deg ingen forestilling over hvor meget du skader deg selv ved din fremfusenhet. Du beklager deg over autoritetene, ja, over selve regjeringen, - river ned på den sågar, - påstår at du er blitt tilsidesatt, forfulgt. Men kan du vente deg annet, - en så besværlig mann som du er." (P.S.).

"Du vil dine foresatte til livs, - det er jo dine gamle vane. Du kan ikke tåle noen autoritet over deg; du er skjevt til enhver der bekler en overordnet embedsstilling, du betrakter ham som en personlig fiende, - og straks er det ene angrepsvåpen deg likeså godt som det annet." (P.S.).

"Som funksjonær har du ikke lov til å nære noen separat overbevisning." (P.S.)(Alle protester fra vanlige folk i dag mot de statlige reformene blir avvist som bakstreverske og ofte "meningsløse sukk" fra folk som bare maler sin egen kake og ikke ser "helheten", som altså departementet gjør – hvorfor ikke kalle det Sannhetsdepartementet?).

"Akk ja, retten, retten; hva hjelper det at du har retten når du ikke har noen makt?" (Fru Stockmann).

"For jeg har den kompakte majoritet bak meg, ser du!" (T.S.).

"Det er fordi her i byen er alle mann kjerringer – liksom du; alle tenker de bare på familien og ikke på samfunnet –". (T.S.).

"... da åpnet seg mine åndelige øyne på vid vegg, og det første jeg fikk syn på, det var autoritetenes umåtelige dumhet –". (T.S.).

"Ledende menn kan jeg ikke utstå for min død, - jeg har fått nok av den slags folk i mine dager. De er som gjetebukker i en ung treplantning; de gjør ugagn overalt; de står en fri mann

i veien hvor han så snor og vender seg – og jeg skulle helst se vi kunne få dem utryddet liksom andre skadedyr.” (T.S).

”Sen i vendingen og seig i fordomme...” (om broren, T.S.).

”Sannheten og frihetens farligste fiender i blant oss, det er den kompakte majoritet. Ja den forbannede kompakte, liberale majoritet.” (T.S).

”Flertallet har aldri retten på sin side (...). Hvem er det som utgjør flertallet av beboerne i et land? Er det de kloke folk, eller er det de dumme? Jeg tenker vi får være enige om at de dumme mennesker er til stede i en ganske forskrekkelig overveldende majoritet rundt omkring på den hele vide jord. Men det kan da vel, for fanden, aldri i evighet være rett at de dumme skal herske over de kloke!” (T.S.) (Dette mente også Hamsun og mange intellektuelle før Hitler kom til makten, Hitler ville også at enerne skulle styre. Det er altså Nietzsches ideer (eller kanskje en misforstått utgave av dem) fra slutten av 1800-tallet som har slått igjennom her – overmenneske-tenkning uten Gud og kristendommen over seg).

”Flertallet har makten – dessverre - ; men retten har det ikke. Retten har jeg og de andre få, de enkelte. Minoriteten har alltid retten.” (T.S.).

”Hva er det for sannheter som flertallet pleier flokke seg om? Det er de sannheter som er så vidt til års at de er i ferd med å bli avfeldige. Men når en sannhet er blitt så gammel, så er den også på god vei til å bli en løgn, mine herrer. (...) En normalt bygget sannhet lever – la meg si – i regelen en 17-18, høyst 20 år, sjelden lenger.” (T.S.).

”Ja, så meget holder jeg av mine fødeby at jeg heller vil ødelegge den enn se den blomstre opp på en løgn.” (T.S).

”Det bør jevnes med jorden, sier jeg! Utryddes som skadedyr bør de, alle de som lever i løgnen! Dere forpester hele landet til slutt; dere bringer det derhen at hele landet fortjener å legges øde. Og kommer det så vidt, da sier jeg av mitt fulle innerste hjerte, la hele landet legges øde, la hele dette folk utryddes!” (T.S.).

”... halvparten av befolkningen er bindegal; og når den annen halvpart ikke har mistet forstanden, så er det fordi de er fehunder som ikke har noen forstand å miste.” (T.S.).

”..., for kommer det en gang til et alvorlig, landsviktig håndgemeng, så skal De se den offentlige mening vil være for å ta benene på nakken, og så setter den kompakte majoritet til skogs som en saueflokk,...” (T.S.).

”Et parti, det er liksom en kjøttkvern, det, det maler alle hodene sammen til en grøt; og derfor så blir de også grøthoder og kjøttoder, alle i hop.” (T.S).

”Ja, og nu får jeg føle at jeg har hele byen på nakken - . Men ikke, om jeg så hadde selve fanden og hans oldemor på nakken - !” (T.S.).

”Men nu skal jeg også spisse min penn imot dem, så den blir som en syl, jeg skal dyppe den i edder og galle, jeg skal kyle mitt blekkhorn like i skallen på dem!” (T.S.).

”De gjør vel jakt på meg kan jeg tenke, - setter efter meg, - prøver å kverke meg som hunden kverker haren!” (T.S.).

”Det er etter naturens lov, ethvert dyr vil livnære seg.” (Hovstad).

”Saken er den, ser dere, at den sterkeste man i verden, det er han som står mest alene.” (T.S.).
(Thomas Stockmanns siste replikk i stykket).

Knut Michelsen, januar 2006
